

## PAPER DETAILS

TITLE: ERGENLERİN ÇALIŞMA ANLAYISININ YORDAYICILARI

AUTHORS: Kemal ÖZTEMEL, Galip YÜKSEL

PAGES: 205-226

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1492658>

## **Ergenlerin Çalışma Anlayışının Yordayıcıları**

**Kemal ÖZTEMEL<sup>1</sup>, Galip YÜKSEL<sup>2</sup>**

### **ÖZET**

Bu araştırmanın amacı; ergenlerin okul türü, sınıf düzeyi, cinsiyet, yaş, mesleki olgunluk, ana-baba tutumları ve mesleki kişilik tipinin çalışma anlayışını yordayıp yordamadığını belirlemektir. Araştırmanın çalışma grubu, 1402 öğrenciden (804 kız, 598 erkek) oluşmuştur. Araştırmada elde edilen veriler standart regresyon analizi ile değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucunda çalışma anlayışının ve çalışma anlayışı öz belirlemenin en önemli yordayıcısı mesleki olgunluk olarak; çalışma anlayışı yaşamı devam ettirme-gücün en önemli yordayıcı ise koruyucu-istekçi ana baba tutumu olarak saptanmıştır. Sınıf düzeyi, otoriter ana baba tutumu, gerçekçi ve geleneksel mesleki kişilik tipinin, çalışma anlayışı, çalışma anlayışı yaşamı devam ettirme-güç ve çalışma anlayışı öz belirlemenin yordanmasında katkısı bulunmamıştır.

**ANAHTAR KELİMELEER:** Çalışma anlayışı, ergenler, mesleki olgunluk, ana baba tutumu, mesleki kişilik tipi, kendini araştırma

## **Predictors of Adolescents' Conception of Work**

### **ABSTRACT**

This research aims at determining whether the school type, class level, gender, age, career maturity, parental attitudes and vocational personality type of the adolescents can predict their conception of work. The study group of the research comprised a total of 1402 students (804 female, 598 male) The data obtained in the research were analyzed using standard regression analysis. It was found at the end of the research that career maturity was the most important predictor of conception of work and conception of work self determination, while protective-demanding parental attitude was the most significant predictor of the conception of work survival-power. The class level, authoritative parental attitude, realistic and traditional vocational personality type were found to have no contribution to the prediction of the conception of work, conception of work survival-power and conception of work self determination.

**KEYWORDS:** Conception of work, adolescents, career maturity, parental attitude, vocational personality type, self-directed search

---

<sup>1</sup> Öğr. Gör. Dr., Gazi Üniversitesi, Teknoloji Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Psikoteknik Anabilim Dalı, Ankara, oztemel@gazi.edu.tr

<sup>2</sup> Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, gyuksel@gazi.edu.tr

## GİRİŞ

Son yıllarda kariyer gelişiminde giderek artan bir ilgiyle üzerinde durulmaya başlanan çalışma kavramı (Richardson, 1993), insanlık tarihi boyunca farklı anlamlar yüklenerek ele alınmaya başlamıştır. Endüstri öncesi toplumlarda, çalışma, ceza ya da bir kurtuluş yolu olarak algılanmış ve sadece kölelerin yapmaları gereken ve efendilerine olan sorumluluklarından kurtulmaları için uygun görülen bir yol olarak düşünülmüştür (Edgell, 2006; Grint, 2005). Bunun yanında, yorucu ve sıkıcı olma, fiziksel güç harcama ve birçok işte ortaya çıkan acımasız çalışma koşulları gibi nedenlerden dolayı tatsızlık olarak görülmüştür (Edgell, 2006; Grint, 2005; Neff, 1985 ). Tarıma geçilmesiyle birlikte insanlar, yaşamaya ihtiyaçları olduğu yönünde yapılan bir takım dayatmalar nedeniyle çiftçilikte ya da yoğun çaba gerektiren işlerde çalışmışlardır. O zamanki anlayışla çalışmanın temel psikolojik özellikleri, bireyin zor yaşam koşullarıyla ayakta kalmasına ve yaşamı devam ettirmesine odaklanmıştır (Edgell, 2006; Heilbroner & Singer, 1984; Neff, 1985).

Kuşkusuz endüstri öncesi toplumların çalışma konusundaki düşünceleri tamamıyla keder, üzüntü ve sıkıntı dolu bir yaşam olarak algılanmamıştır. Çalışan sınıflar ve çiftçiler arasında çalışma her ne kadar acı verici olarak algılsa bile yine de potansiyel ödül alma ve doyum elde etme şeklinde de anlaşılmıştır. Aynı şekilde özellikle kişinin geçim kaynağının temelini oluşturan görevlerle mücadele etmekten ve bu görevlerin yerine getirilmesinden elde edilen psikolojik bir hoşlanma olarak nitelendirilmiştir. Buna ilave olarak çalışma, kişinin daha büyük sosyal gruplarla etkileşime girerek sosyal pozisyonuna terfi etmede yardımcı bir araç olarak anlaşılmıştır (Blustein, 2006; Edgell, 2006).

Sanayi devrimiyle birlikte, ürün, mal ve eşya üretmek için geliştirilen daha karmaşık fabrikaların artması ve iş için daha becerikli ve eğitilmiş bireylere duyulan ihtiyacın ortaya çıkması, insanların çalışmayı eğitim olarak becerilerini sergileme aracı olarak algılamalarına neden olmuştur (Fischer, 2001; Neff, 1985). Bireyler mesleki geleceklerinin önemine ve seçeneklerini keşfetmelerine zaman ve enerji ayırdıkça mesleki gelecek, meslek seçimi, mesleki keşif gibi kavramlara daha fazla zaman ayırmaya ve önem vermeye başlayarak çalışmanın kendileri için önemli bir araç olduğunu düşünmeye başlamışlardır (Gini & Sullivan, 1989).

20. Yüzyılla birlikte çalışma kavramının anlaşılmasına ilişkin gerek sosyologlar, gerek ekonomistler gerekse psikologlar farklı açılardan yaklaşıp açıklama yapmaya çalışmışlardır. Bu noktada Shertzer (1981), bir etkinlik olarak nitelendirdiği çalışmayı; yaşamımızı kontrol ettiğimiz ve çevreyi değiştirmek için kullandığımız, topluma üretken olmak için çaba gösterdiğimiz bir etkinlik ve kendi kendimize üretimde bulunduğumuz bir yol olarak tanımlamış ve bir şey üretmeye yönelik fiziksel ve zihinsel çaba, yaşamı kazanmak (geçim sağlamak) için ekonomik bir iş ve tipik olarak kazanç elde etmek için gerekli olan bir

etkinlik olarak nitelendirmiştir. Super (1976), benzer özellikler üzerinde durarak çalışmayı, sadece hayatta kalmak için olsa bile kişi tarafından değer verilen, başkaları tarafından özendirilen ve çaba harcamayı gerektiren nesnel ve sistematik bir uğraş olarak tanımlayarak kişinin çalışma yoluyla yaşamına anlam kattığını ve aynı zamanda ekonomik destek sağladığını belirtmektedir. Braude (1983) ise çalışmayı bireyin bir yaşam kazandığı basit bir yol olduğunu vurgulayarak grup içerisinde üstünlük elde ederek statüsünü devam ettirmek, zenginleştirmek ve hayatta kalmak için çaba göstermek, psikolojik ve sosyolojik etkinliklerde bulunmak olarak nitelendirmektedir.

Çalışmanın psikolojik yaklaşım temelli açıklanmasına ilişkin Freud çalışmayı; çeşitli çatışma, engellenme, bunalım, kaygı ve tedirginliklerle birlikte, benliği baskı altına alarak ruhsal enerjinin dışa vurulmasında bir araç olarak görmektedir. Axelrod (1999) ise çalışmayı kişinin çalışma ortamında kendi kendine bir model ortaya koyabileceği, amaç ve değerleriyle ilgili bireysel yeteneklerinin ve becerilerinin bir sentezi olarak ifade etmektedir. Çalışmayı benlik kavramıyla açıklamaya çalışan Super (1953), çalışmanın işlevlerinden birisinin, mesleki dünyada kişinin benlik kavramı için bir çıkış yolu keşfetmek olduğunu belirterek çalışmanın, bireylere doyum, beceri ve başarı ihtiyacını karşılama olarak düşünülmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Maslow'un "kendini gerçekleştirme" teorisine vurgu yaparak çalışmayı açıklamaya çalışan O'brien (1986) ise kendini gerçekleştirme çabasının çalışmayla ilgili birçok işlevleri düzenleme işlevine sahip olduğunu savunmaktadır. Çalışma, eğer bireylerin temel ihtiyaçları karşılanır ve çalışma amaçları, kişinin temel değerlerini, amaçlarını, tutkularını ve ilgilerini ifade etme olarak gerçekleşirse kişi kendini gerçekleştirme potansiyeline sahip olmaya başlayacaktır. Dolayısıyla çalışmanın temel ihtiyaçların karşılanması ile ilgili olduğunu dile getirmektedir. Neff (1985), çalışmayla ilgili olarak; maddi ihtiyaçlar, benlik saygısı ihtiyacı, etkinlik, başkaları tarafından saygı görme ve yaratıcılık ihtiyacından söz ederek çalışmanın ihtiyaçları karşılama olarak algılanabileceğini vurgulamaktadır. Blustein (2006) ise çalışmanın yaşamı devam ettirme-güç, öz belirleme ve sosyal ilişki olmak üzere üç temel fonksiyonu olduğunu dile getirmektedir. Bir başka ifadeyle Blustein'e (2006) göre çalışma; yaşamı devam ettirme-güç, öz belirleme ve sosyal ilişki aracı olarak algılanmaktadır.

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılabileceği üzere çalışma kavramı insanlık tarihi boyunca insanlar tarafından farklı anlaşılmakla birlikte son yıllarda bireyin meslek seçiminde ve dahası kariyer gelişiminde önemli bir araştırma alanı olarak ortaya çıkmaya başlamıştır (Blustein, 2006; Richardson, 1993). Meslek seçimi hem bireysel hem de toplumsal açıdan büyük önem taşımaktadır. Meslek seçimi, bireysel açıdan fizyolojik, psikolojik ve sosyolojik ihtiyaçların doyurulmasında önemliken, toplumsal açıdan nitelikli insan gücünün planlanmasında önemlidir. Dolayısıyla bireyin meslek seçimi çocukluktan itibaren birçok faktörün (ilgi, yetenek, değer, ekonomik koşullar, eğitim ve öğretim olanakları) etkileşimiyle gerçekleşen bir karardır. Bu karar anlık bir karar olmayıp bireyin yaşamında vermiş olduğu kararların bir bileşkesi olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla

bireyin meslek gelişimini etkileyen faktörler meslek seçiminin belirleyicisi olma niteliği taşımaktadır. Bu faktörlerin yanı sıra bireyin meslek gelişimini etkileyen bir diğer faktör ise bireylerin çalışma anlayışıdır (Blustein, 2006; Chaves, Diemer, Blustein, Gallagher, DeVoy, Casares & Perry, 2004). Bir başka anlatımla bireyin çalışmadan ne anladığı, çalışmayı nasıl içselleştirdiği ve nasıl algıladığı, mesleki gelişimin önemli bir parçası olarak değerlendirilebilir.

Bireyin, çalışmaya yönelik tutum, algı, inanç ve değerleri ile ilgili zihninde çağrıştırdığı anlamı ve çalışmaya ilişkin yüklediği özellikleri ifade eden çalışma anlayışı (Blustein, 2006; Chaves et al., 2004), bireyin hem kendisine ilişkin görüş ve algılarıyla hem de çevresel faktörlerin işe karışmasıyla şekillenmektedir. Richardson (1993) bu noktada kariyer gelişim teorilerinin en önemli problem alanlarından birisinin “insanlar **çalışmadan** ne anlamaktadırlar?” sorusuna yanıt vermek olduğunu dile getirerek meslek seçiminde çalışmanın ne anlam ifade ettiğinin açıklanması gerektiğini vurgulamaktadır.

Dolayısıyla bireyin hem kendi görüş ve algılarıyla hem de çevresel faktörlerin etkisiyle şekillenen çalışma anlayışının anlaşılmasının kariyer gelişim teorilerinde önemli olduğunu vurgulayan Richardson (1993), insanların gerek bir işe sahip olsunlar gerekse sahip olmasınlar, yaşamlarının bir parçası olan/olacak çalışmanın araştırılmasıyla ilgili bir dizi saptamada bulunmuş ve psikolojik danışmanlara öneriler sunmuştur. Bu öneriler şöyle sıralanmaktadır:

1. Psikolojik danışmanlar, çalışma konusunda kariyere odaklanmaktan çok insanların yaşamlarına odaklanarak çalışmayı açıklamalıdır. Daha net bir ifadeyle psikolojik danışmanlar, bireyin kendi yaşamında çalışmayı nasıl algıladığını incelemelidirler.
2. Çalışmayı da içine alan sosyal yapısalci epistemolojik bir duruşu benimsemelidirler. Böylece çalışma ile bireyin sosyal ilişkiler arasındaki bağlar anlaşılabilir.
3. Psikolojik danışmanlar, çalışmayı bireylerin kendi bakış açılarından değerlendirerek açıklamalıdır. Bu, insanların çalışmayı nasıl anladıkları konusunda uygulamacıları daha net sonuçlara götürecektir.

Richardson’ın (1993) bu önerileri araştırmacıların “çalışma” kavramına odaklanmalarını ve mesleki karar vermede araştırmaların merkezi haline getirerek incelemelerine katkı sağlamıştır. Çünkü bireyler bir mesleki kararda o mesleğin çalışma ortamını da düşünmektedirler. Bu durum bireyin mesleki kararını öyle ya da böyle bir şekilde etkilemektedir. Dolayısıyla kişinin mesleki gelişim sürecinde çalışmaya yönelik doğru algılar ortaya koyması gerekmektedir. Bireyin çalışmaya yönelik algıları o kişinin kariyer gelişimini de etkilemektedir (Chaves et al., 2004). Bu nedenle bireye yardım götürmede bireyin mesleğe ilişkin değerlerinin, inançlarının, tutumlarının ve düşüncelerinin ortaya çıkarılması ne kadar gerekli ve önemliyse aynı şekilde bireyin çalışmaya yönelik

değer, inanç, tutum ve düşüncelerinin de farkına varılması zorunlu gibi gözükmektedir. Ayrıca bireyin mesleki gelişim sürecinde çalışmaya bakış açısı, onların mesleki olgunluklarından, ebeveynlerinin kendilerine yaklaşım biçimlerinden ve mesleki kişilik özelliklerinden etkilenebilir.

Literatür incelendiğinde, çalışma anlayışı ile doğrudan yapılan araştırmalarda (Chaves et al., 2004; Cinamon & Gifsh, 2004; Ferrari, Nota & Soresi, 2008; Ferrari, Nota, Soresi, Blustein, Murphy & Kenna, 2009; Levine & Hoffner, 2006; Pillay, Lewis, Wilss & Lankshear, 2003; Pillay, Lewis, Wilss & Rhodes, 2003; ), çalışma anlayışı, nitel araştırmalar yapılarak belirlenmeye çalışılmıştır. Adı geçen araştırmalarda, katılımcılara genel olarak çalışmanın tanımı, çalışma ve çalışmama nedenleri ve aileden çalışmayla ilgili neler öğrendikleri sorularak bireylerin çalışma anlayışları belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma anlayışını dolaylı olarak araştıran araştırmalarda ise çalışma değerleri, çalışma rolü, çalışma bağlılığı ile mesleki olgunluk, ebeveynler ve mesleki kişilik tipleri ile ilgili ilişkiler araştırılmıştır. Bu araştırmalar (Chaves et al., 2004; Greenhaus, 1971; Mau, Domnick & Ellsworth, 1995; Naidoo, 1993; Nevill & Super, 1988; Pillay, Lewis, Wilss & Lankshear, 2003; Pillay, Lewis, Wilss & Rhodes, 2003; Rojewski & Yang, 1997) incelendiğinde bireyin çalışma anlayışında mesleki olgunluklarının, ailenin ve mesleki kişilik tiplerinin önemli bir rol oynadığı vurgulanmaktadır.

Greenhaus (1971) meslek seçimi ve mesleki doyumda çalışmanın önemli bir faktör olduğunu vurgulayarak çalışmanın öneminin anlaşılmasının bireyin meslek seçimine yardım ettiğini dile getirmektedir. Yaşamında farklı rollerle (öğrenci, ebeveyn, ev hanımı, vatandaş gibi) karşılaşan ve bu rollerle ilişki içine giren bireyin, zamanla çalışma ile ilgili farklı algıları, düşünceleri ve yaşantıları fark edeceğini ve böylece çalışmanın önemini kavrayarak mesleki seçimlerinde bu düşüncelerini kullanabileceklerini vurgulamaktadır. Benzer şekilde Nevill ve Super (1988), çalışma rolünün öneminin, mesleki olgunluğun temel belirleyicisi olabileceğini iddia etmektedirler. Hatta aynı zamanda hem çalışma yoluyla ortaya çıkan hem de çalışmanın dışında farklı yaşam alanlarında ortaya çıkan ilgilerin ve mesleki olgunluğu oluşturan bilgi ve tutumların, çalışmanın yeterince anlaşılmasından dolayı gelişemeyeceğinden söz etmektedirler. Daha açık bir ifadeyle, bireyin çalışma algısı, çalışmaya yüklediği anlam, bireyin mesleki olgunluğu ile ilgili olabilecek tutumların kazanılmasında önemli bir yere sahip olduğunu dile getirmektedirler. Naidoo (1993), bireyin çalışma ile ilgili algıları, çalışmaya yönelik bakış açısı ve çalışmanın birey için ne anlama geldiği, bireyin mesleki gelişimini etkilediği ve mesleki araştırmayı harekete geçirmede önemli bir ayrıntı oluşturduğundan söz etmektedir. Bir başka ifadeyle Naidoo (1993), bireyin çalışmadan ne anladığının, onun mesleki karar verme sürecinde etkili olduğunu dile getirerek eğer birey çalışmanın kendisi için ne anlama geldiğinin farkında değil ise bireyin mesleki algılarının da eksik kalabileceğini vurgulamaktadır. Bu nedenle bireyin yeterli bir çalışma algısının olmaması, bir mesleki alana yönelmesini, meslek seçimini ve mesleki olgunluğunu

etkileyebileceği ve bireyin meslek seçiminin rastlantılarla olabileceğini dile getirmektedir.

Ebeveyn desteği ve ebeveyn baskısı ve bununla birlikte algılanan ebeveyn beklentilerinin, ergenlerin kariyer beklentilerinde, meslek seçimlerinde önemli rol oynadığını ve farklılıklara neden olduğunu vurgulayan Mau, Domnick ve Ellsworth (1995) ile Rojewski ve Yang (1997), kendi kişisel yetenek, ilgi ve istekleri konusunda ebeveynlerinden destek alan bireylerin, meslek seçimlerinde de bu yetenek, ilgi ve isteklerini karşılayabilecek alanlara yöneldiklerini dile getirmektedirler. Bunun yanında ebeveyn baskısı gören bireylerin ise meslek seçimi konusunda kararsızlık yaşadıkları, bu kararsızlığın altında ise kendi beklentilerinden çok anne babanın beklentilerini karşılama zorunluluğu yattığından söz etmektedirler. Bir başka ifadeyle bireyler, anne babanın beklentileri ile kendi beklentileri arasında sıkışıp kalmaktadırlar. Bu durum doğru ve isabetli karar vermelerini de engellemektedir (Guerra & Braungart-Rieker, 1999; Ketterson & Blustein, 1997; Schmitt-Rodermund & Vondracek, 1999).

Ebeveynlerin çalışma anlayışını etkilediğinden söz eden Pillay, Lewis, Wilss ve Lankshear (2003), Pillay, Lewis, Wilss ve Rhodes (2003) ve Chaves vd. (2004), ebeveynlerin işte edindikleri yaşantıları eve getirdiklerini vurgulayarak anne babanın çocuklarına çalışma ile ilgili bir takım öğretilerde bulunarak onların çalışma anlayışını etkilediklerini belirtmektedirler. Anne babaların çalışmaya yönelik bakış açılarını, tutumlarını ve algılarını yansıtan bu öğretiler, çocuğun çalışmaya bakış açısının, çalışma algısının ve tutumunun da belirleyicisi olmaktadır. Dolayısıyla anne baba, çocuğun çalışmaya yönelik değerlendirmelerini, daha genel anlamda çalışma anlayışını etkilemekte olduğu dile getirilmektedir. Johnson ve Mortimer (2002) ise ebeveynlerin çocuk yetiştirme biçimlerinin ergenlerin çalışmaya bakış açılarını, ilgilerini ve çalışma isteklerinin gelişimini etkilediğini dile getirerek çocukların çalışmaya yönelik ilk izlenimleri ve ilk algıları, ebeveynlerinin yaşantılarından çıkarsamada bulunarak oluştuğunu vurgulamaktadırlar.

Duffy, Borges ve Hartung (2009), literatürde çalışma ile mesleki kişilik tiplerinin ilişkisini inceleyen araştırmaların yetersizliğinden söz ederek çalışma ile mesleki kişilik tiplerinin incelenmesinin gerektiğini vurgulamaktadırlar. Benzer şekilde Rottinghaus ve Zytowski (2006) ise çalışma değerleri ile mesleki kişilik tipleri arasında ilişkilerin olduğunu ve farklı mesleki kişilik tiplerine sahip bireylerin, farklı çalışma değerlerini içselleştirdiklerinden söz etmektedir. Ayrıca mesleki kişilik tipleri ile çalışma değerleri ve tutum, kişilik özelliği ve ihtiyaçları içine alan yapıların arasında ilişkiler olabileceğinden söz ederek farklı mesleki kişilik tipindeki bireylerin farklı çalışma değerlerini dikkate alabileceklerini vurgulamaktadır.

Bütün bu nedenlerden dolayı, ergenlerin çalışma anlayışının, mesleki olgunluk, ana baba tutumları ve mesleki kişilik tipleriyle ilişkili olabileceği ve bu ilişkilerin

açıklanmasının ergenlerin mesleki gelişimlerine katkı sağlayarak doğru ve isabetli seçim yapmalarına yardım edeceği düşünülmektedir. Bununla birlikte bu araştırmada ele alınan ilişkilerin ergenlerin meslek ve çalışma konusunda ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerinin farkına varmalarına yardım ederek gelecekte seçmeyi düşündükleri meslekte başarılı, mutlu, huzurlu olmalarına ve gereksinimlerini karşılayarak doyuma ulaşmalarına katkı sağlayabilir.

Özetle ifade etmek gerekirse bu araştırmada, bireylerin çalışmayı farklı algılayışları onların mesleki olgunluk düzeylerinden, mesleki kişilik tiplerinden ve ana-baba tutumlarından kaynaklanıyor olabilir. Çünkü bireyler, örneğin hangi mesleki olgunluk düzeyinde iseler mesleği ve çalışmayı da o şekilde algılayacaklardır. Eğer, mesleki gelişimin tam da en dinamik noktasında bulunan ergenlerin çalışma algıları anlaşılır ve çalışma algısı ile mesleki olgunlukları, mesleki kişilik tipleri ve ana-baba tutumları arasındaki etkiler ortaya çıkarılırsa hem bireysel anlamda hem de grup içinde psikolojik danışma ve rehberlik adına bireylerin problemlerine yardımcı olmada yarar sağlanabilir. Bu durum, bireylerin hem kendilerini tanıma hem de mesleki gelişim sürecine katkıda bulunmada, farkındalıklarının artmasını, bir başka ifadeyle meslek ile kendi kişisel özelliklerinin uyumunu gerçekleştirmesini sağlayabilir. Dolayısıyla bu araştırmanın amacı; ergenlerin okul türü, sınıf düzeyi, cinsiyet, yaş, mesleki olgunluk, ana-baba tutumları ve mesleki kişilik tipinin birlikte çalışma anlayışını yordayıp yordamadığını belirlemektir. Bu amaç altında aşağıdaki problemlere yanıt aranmaya çalışılacaktır:

- 1.Ergenlerin okul türü, sınıf düzeyi, cinsiyet, yaş, mesleki olgunluk, ana baba tutumu ve mesleki kişilik tiplerinin birlikte çalışma anlayışını yordamakta mıdır?
- 2.Ergenlerin okul türü, sınıf düzeyi, cinsiyet, yaş, mesleki olgunluk, ana baba tutumu ve mesleki kişilik tiplerinin birlikte çalışma anlayışı yaşamı devam ettirme-gücü yordamakta mıdır?
- 3.Ergenlerin okul türü, sınıf düzeyi, cinsiyet, yaş, mesleki olgunluk, ana baba tutumu ve mesleki kişilik tiplerinin birlikte çalışma anlayışı öz belirlemeyi yordamakta mıdır?

## YÖNTEM

Bu çalışma, ergenlerin çalışma anlayışının okul türü, sınıf düzeyi, cinsiyet, yaş, mesleki olgunluk, ana baba tutumları ve mesleki kişilik tipleri değişkenleri tarafından yordanıp yordanmadığını incelemek amacıyla yapılmış ilişkisel bir çalışmadır.

### *Çalışma Grubu*

Bu araştırma, Ankara ili Çankaya ve Yenimahalle ilçe merkezlerindeki Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Anadolu Liseleri ve Genel Liselerde öğrenim gören ve uygulama günü sınıfta bulunan ve araştırmaya katılmaya gönüllü öğrenciler



üzerinde yapılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin okul türü, sınıf düzeyi, cinsiyet ve yaşlarına göre dağılımı Tablo-1’de verilmiştir.

Tablo 1. *Araştırma Grubundaki Öğrencilerin Demografik Özellikleri*

| Değişken            |                       | n   | %    | Toplam |
|---------------------|-----------------------|-----|------|--------|
| <b>Okul Türü</b>    | <b>Genel Lise</b>     | 690 | 49.2 | 1402   |
|                     | <b>Anadolu Lisesi</b> | 712 | 50.8 |        |
| <b>Sınıf Düzeyi</b> | <b>10. sınıf</b>      | 658 | 46.9 | 1402   |
|                     | <b>11. sınıf</b>      | 744 | 53.1 |        |
| <b>Cinsiyet</b>     | <b>Kız</b>            | 804 | 57.3 | 1402   |
|                     | <b>Erkek</b>          | 598 | 42.7 |        |
| <b>Yaş</b>          | <b>15</b>             | 45  | 3.2  | 1402   |
|                     | <b>16</b>             | 598 | 42.7 |        |
|                     | <b>17</b>             | 665 | 47.4 |        |
|                     | <b>18</b>             | 94  | 6.7  |        |

Tablo 1’de görüldüğü gibi, çalışmaya katılanların %51’i Anadolu lisesi, %49’u genel liselerde öğrenim gören öğrencilerdir. 10. Sınıftaki öğrencilerin oranı %47, 11.sınıftaki öğrencilerin oranı ise %53’dür. Araştırmaya katılanların %43’ü erkek, %57’si kız öğrencilerden oluşmaktadır. 15 yaş %3, 16 yaş %43, 17 yaş %48 ve 18 yaş %7’dir.

#### **Veri Toplama Araçları**

##### **Çalışma Anlayışı Envanteri**

Araştırmada ergenlerin çalışma anlayışlarını belirlemek için Öztemel (2009) tarafından geliştirilen Çalışma Anlayışı Envanteri (ÇAE) kullanılmıştır. ÇAE beşli dereceli likert tipinde olup 36 maddeden oluşmaktadır. 36 maddelik ÇAE’nin, 13 maddeden oluşan “yaşamı devam ettirme-güç” ve 23 maddeden oluşan “öz belirleme” olmak üzere iki alt ölçeği bulunmaktadır. ÇAE’nin geçerliği açıklayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi yoluyla belirlenmiştir. Açıklayıcı faktör analizi sonuçlarına göre öz belirleme alt ölçeğinde yer alan maddelerin faktör yükleri .49 ile .71 ve yaşamı devam ettirme-güç alt ölçeğinde yer alan maddelerin faktör yükleri ise .39 ile .72 arasında değişmektedir. Ölçeğin toplam açıklanan varyansı %43.79 olarak bulunmuştur. ÇAE’nin doğrulayıcı faktör analizi, ölçüm modeli ve yapısal model test edilerek belirlenmiştir. Ölçüm modelinin uyum katsayıları ( $\chi^2_{593} = 1697.29$ ,  $p=.000$ ,  $\chi^2/sd < 5$ , GFI = .95, AGFI = .95, CFI = .96, RMSEA = .062) ile yapısal modelin uyum katsayıları ( $\chi^2_{593} = 1509.99$ ,  $p=.000$ ,  $\chi^2/sd < 5$ , GFI = .95, AGFI = .94, CFI = .95, RMSEA = .057) kabul edilebilir düzeyde bulunmuştur. ÇAE’nin açıklayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen değerler, envanterin geçerli bir araç olarak kullanılabileceğini destekler nitelikte bulunmuştur. ÇAE’nin güvenilirliğinde ise iç tutarlık, test-tekrar test, testi

yarılama güvenilirliği ile madde toplam korelasyonları incelenmiştir. ÇAE'nin tamamına ait iç tutarlık Cronbach Alpha ile hesaplanmış ve 0.92 olarak bulunmuştur. İç tutarlık, alt boyutlar düzeyinde değerlendirildiğinde “yaşamı devam ettirme-güç” boyutu için 0.82, “öz belirleme” boyutu için 0.91 olarak bulunmuştur. ÇAE'den alınabilecek en düşük puan 36, en yüksek puan ise 180'dir. Envanterdeki her bir ifadeye “kesinlikle katılmıyorum” diye cevap verenler 1, “tamamen katılıyorum” diyenler 5 puan alacak şekilde tek yönlü puanlanmaktadır. Envanterden alınan yüksek puan bireyin çalışma anlayışının yüksekliğine işaret etmektedir.

### **Mesleki Olgunluk Ölçeği (MOÖ)**

Kuzgun ve Bacanlı (2005) tarafından geliştirilen MOÖ'nün ilk deneme uygulaması 1992 yılında 100 lise öğrencisi üzerinde yapılmıştır. İlk deneme uygulamasında 54 maddelik deneme formundan 11 madde anlamlılık düzeylerine ulaşamadıklarından ve 3 madde de uygulamada karşılaşılan güçlüklerden dolayı ölçekten çıkarılmış ve böylece 40 maddeden oluşturulan ölçek geliştirilmiştir (Kuzgun ve Bacanlı, 2005). Ölçeğin geçerliği, mesleki olgunluğun (a) akademik yetenekle, (b) sınıf düzeyi/yaş ile ve (c) sosyal beğenirlik ile ilişkisine bakılarak sınanmaya çalışılmıştır. Elde edilen sonuçlar ölçeğin geçerli olduğunu göstermektedir. Ölçeğin iç tutarlılığına ilişkin hesaplanan Cronbach alpha katsayısı .89 olarak bulunmuş ve bu katsayının yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

### **Ana Baba Tutumları Ölçeği (ABTÖ)**

Araştırmada ana baba tutumlarını belirlemek için ilk kez Kuzgun (1972) tarafından geliştirilen ancak gereksinim göz önüne alınarak Kuzgun ve Eldeleklioğlu (2005) tarafından yeni bir geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılan Ana Baba Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin geçerliği faktör analizi yoluyla belirlenmiş olup birinci faktörde yer alan maddelerden faktör yükü en yüksek 15 madde “Demokratik Tutum Ölçeği” maddeleri olarak seçilmiş, bu faktörde eksi değer alan ancak faktör yükleri yüksek olan 10 madde ise “Otoriter” tutumu ölçen maddeler olarak belirlenmiştir. İkinci faktöre “Koruyucu/İstekçi Tutum Ölçeği” adı verilmiş, bu ölçekte faktör yükleri doyurucu bulunan 10 maddenin 3'ü “koruyucu” ve 7'si “istekçi” tutumu ölçen maddeler olarak seçilmiştir. Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için önce ölçeği oluşturan alt ölçeklerin iç tutarlılık katsayıları (Cronbach Alpha) hesaplanmış sonra ölçeğin kararlı bir ölçme yapıp yapmadığı testin tekrarı yöntemi ile belirlenmiştir. Ana Baba Tutumları Ölçeği'ne ilişkin iç tutarlılık ve kararsızlık katsayıları ele alındığında, iç tutarlılık katsayısı demokratik için .89, koruyucu/istekçi için .82 ve otoriter için .78; kararsızlık katsayısı, demokratik için .92, koruyucu/istekçi için .75 ve otoriter için .79 olarak bulunmuştur.

### Kendini Araştırma Ölçeği (KAÖ)

KAÖ (self-directed search R) Holland (1994) tarafından geliştirilmiş ve Türkçe'ye uyarlaması Balkıs (2004) tarafından yapılmıştır. KAÖ, "Gerçekçi, Araştırmacı, Sanatçı, Sosyal, Girişimci, Geleneksel" olarak adlandırılan Holland'ın altı kişilik tipini belirlemede kullanılan bir ölçektir. Ölçek etkinlikler, yeterlikler, meslekler ve kendini değerlendirme alt ölçeklerinden oluşmaktadır. Bu alt ölçeklerden etkinlikler, yeterlikler ve meslekler alt boyutların her bir altı kişilik tipini belirleyen soru maddeleri içermektedir. "Etkinlikler" kısmında toplam 54 "Yeterlikler" kısmında toplam 54, "Meslekler" kısmında 60, "Kendini Değerlendirme" alt boyutunda ise toplam 12 soru bulunmaktadır. Testi alan kişi soruların çoğuna "hoşlanırım, hoşlanmam", evet, hayır" şeklinde yanıtlar verir. Daha sonra bunların olumlu olanları toplanır. Kendini değerlendirme bölümünde ise Holland'ın altı kişilik tipi ile ilgili özelliklerin her birinde kendini 1 ile 7 arasında derecelendirir. Böylelikle; altı kişilik tipine ilişkin puan elde edilir ve en yüksek üç puan o bireyin kişilik tipini oluşturarak üçlü bir kodlamaya ulaşılmaktadır. Testte elde edilen puan aralığı 1 ile 42 arasındadır. Ölçeğin güvenilirlik çalışmasında, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesinde okuyan ve değişik bölümlerden oluşan 257 kişilik bir gruptan yararlanılmıştır (Balkıs, 2004). 73 öğrenciye dört hafta sonra güvenilirlik için test-tekrar test uygulaması yapılmıştır. Verilerin analizi üç alt boyutta (Etkinlikler, Yeterlikler, Meslekler) ve toplam puanda ve altı kişilik tipi alt ölçeği için ayrı ayrı yapılmıştır. Yapılan analizlerde ( $n=257$ ) ölçeğin iç tutarlılık güvenilirliği (KR20) etkinlikler, yeterlikler, meslekler, toplam puanda ve altı kişilik tipi alt ölçekleri için ayrı ayrı hesaplanmıştır. İç güvenilirlik katsayısı toplamda  $\alpha=.64$  ile  $.88$  arasında bulunmuştur. Madde-test korelasyonları incelendiğinde her alt ölçeğe ilişkin  $\alpha=.30$  madde altında kalan sorular çıkarılmıştır. Test- tekrar test güvenilirliği için yapılan analizlerde Pearson korelasyon katsayısı altı kişilik tipi alt ölçeği için ( $n=73$ )  $r=.82$  ile  $.93$  ( $p<0.01$ ) değerleri arasında değiştiği görülmüştür.

Bu araştırmada ise KAÖ'nün her bir alt ölçeğin iç tutarlılık katsayıları alt ölçekler ve toplam puanda yeniden hesaplanmıştır. Her bir alt ölçeğin altı kişilik tipindeki iç tutarlılık katsayıları  $\alpha=.74$  ile  $.89$  arasında değişmektedir.

### Verilerin Analizi

Bu araştırmada mesleki olgunluk, ana baba tutumları, mesleki kişilik tipi okul türü, sınıf düzeyi, yaş ve cinsiyetin çalışma anlayışını, çalışma anlayışı yaşamı devam ettirme-güç ve çalışma anlayışı öz belirlemeyi ne derece yordadıklarını belirlemek için standart çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Regresyon analizinde bağımsız değişkenlerden okul türü, sınıf düzeyi ve cinsiyet değişkenleri, göstermelik (dummy) değişkenler olarak tanımlanmıştır. Araştırmanın verileri SPSS 15.0 paket program kullanılarak değerlendirilmiştir.

## BULGULAR

### 1. Mesleki Olgunluk, Ana Baba Tutumları, Mesleki Kişilik Tipi, Okul Türü, Sınıf Düzeyi, Yaş ve Cinsiyetin Çalışma Anlayışını Yordayıcılığı

Çalışma anlayışının, yordayıcı değişkenler olarak belirlenen mesleki olgunluk, ana baba tutumları, mesleki kişilik tipi, okul türü, sınıf düzeyi, yaş ve cinsiyete göre yordanmasına ilişkin standart çoklu regresyon analizi sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Çalışma Anlayışının Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

| Değişkenler       | B     | Sh   | $\beta$ | t     | p    | ikili r | kısmi r |
|-------------------|-------|------|---------|-------|------|---------|---------|
| Sabit             | 52.13 | 5.93 |         | 8.79  | .000 |         |         |
| Okul Türü         | 2.57  | .97  | .07     | 2.66  | .008 | .06     | .07     |
| Sınıf Düzeyi      | 1.59  | 1.31 | .04     | 1.20  | .230 | -.08    | .03     |
| Cinsiyet          | 6.13  | 1.17 | .16     | 5.23  | .000 | .18     | .14     |
| Yaş               | 3.35  | 1.00 | .12     | 3.34  | .001 | .10     | .09     |
| Mesleki Olgunluk  | .26   | .03  | .26     | 10.00 | .000 | .34     | .26     |
| Demokratik        | .34   | .05  | .21     | 7.24  | .000 | .28     | .19     |
| Koruyucu- İstekçi | .23   | .06  | .13     | 3.69  | .000 | .02     | .10     |
| Otoriter          | -.01  | .10  | -.01    | -.09  | .926 | -.13    | -.01    |
| Gerçekçi          | .03   | .07  | .02     | .52   | .604 | -.00    | .01     |
| Araştırmacı       | .12   | .06  | .06     | 2.12  | .034 | .13     | .06     |
| Sanatçı           | -.21  | .05  | -.11    | -3.99 | .000 | .05     | -.11    |
| Sosyal            | .18   | .08  | .08     | 2.42  | .016 | .23     | .07     |
| Girişimci         | .23   | .08  | .10     | 2.84  | .005 | .16     | .08     |
| Geleneksel        | -.01  | .07  | -.00    | -.09  | .929 | .07     | -.01    |

Not: R= .48, R<sup>2</sup>= .23, F<sub>(14, 1387)</sub>= 28.79

Tablo 2 incelendiğinde, okul türü, cinsiyet, yaş, mesleki olgunluk, demokratik ve koruyucu-istekçi ana baba tutumu ile araştırmacı, sosyal, sanatçı (negatif yönde) ve girişimci mesleki kişilik tipleri birlikte, ergenlerin çalışma anlayışının yordanmasında anlamlı bir şekilde ilişki vermektedir (R= .48, R<sup>2</sup>= .23, p<0.05). Bu değişkenlerin birlikte, çalışma anlayışı toplam varyansının %23’ünü açıklamaktadır. Standardize edilmiş regresyon katsayısının ( $\beta$ ) büyüklüğüne göre çalışma anlayışı üzerindeki yordayıcı değişkenlerin göreceli önem sırası; mesleki olgunluk, demokratik ana baba tutumu, cinsiyet, koruyucu-istekçi ana baba tutumu, yaş, girişimci mesleki kişilik tipi, okul türü, araştırmacı mesleki kişilik tipi, sosyal mesleki kişilik tipidir. Sanatçı mesleki kişilik tipi ( $\beta$ =-.11,  $t$ =-3.99) ile çalışma anlayışı arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır (p<.05). Okul türünün genel lise olması ve cinsiyetin kız olması çalışma anlayışını artırmaktadır. Ayrıca yaş arttıkça çalışma anlayışı da artmaktadır. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t testi sonuçları incelendiğinde ise mesleki olgunluk,

demokratik ana baba tutumu ve cinsiyetin önemli yordayıcılar olduğu görülmektedir. Yordayıcı değişkenlerle bağımlı (yordanan) değişken arasındaki ikili ve kısmi korelasyonlar incelendiğinde, en yüksek korelasyonun çalışma anlayışı ile mesleki olgunluk arasında olduğu görülmektedir ( $r=.34$ ). Her ne kadar diğer değişkenler arasında çalışma anlayışı ile en yüksek korelasyon mesleki olgunluk arasında olsa da elde edilen değer pozitif olmakla birlikte düşük düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte diğer değişkenler kontrol edildiğinde çalışma anlayışı ile mesleki olgunluk arasındaki ilişkinin  $r=.26$  olarak hesaplandığı ve bu ilişkinin düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

## 2. Mesleki Olgunluk, Ana Baba Tutumları, Mesleki Kişilik Tipi, Okul Türü, Sınıf Düzeyi, Yaş ve Cinsiyetin Çalışma Anlayışı Yaşamı Devam Ettirme-Gücü Yordayıcılığı

Çalışma anlayışı yaşamı devam ettirme-gücün, yordayıcı değişken olarak belirlenen mesleki olgunluk, ana baba tutumları, mesleki kişilik tipi, okul türü, sınıf düzeyi, yaş ve cinsiyete göre yordanmasına ilişkin standart çoklu regresyon analizi sonuçları Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Çalışma Anlayışı Yaşamı Devam Ettirme-Gücün Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

| Değişkenler       | B     | Sh   | $\beta$ | t     | p    | ikili r | kısmi r |
|-------------------|-------|------|---------|-------|------|---------|---------|
| Sabit             | 30.52 | 2.66 |         | 11.48 | .000 |         |         |
| Okul Türü         | 1.23  | .43  | .08     | 2.84  | .005 | .09     | .08     |
| Sınıf Düzeyi      | .37   | .59  | .02     | .63   | .531 | -.11    | .02     |
| Cinsiyet          | 1.90  | .53  | .12     | 3.61  | .000 | .10     | .10     |
| Yaş               | 1.74  | .45  | .14     | 3.88  | .000 | .15     | .10     |
| Mesleki Olgunluk  | .04   | .01  | .09     | 3.32  | .001 | .15     | .09     |
| Demokratik        | .09   | .02  | .14     | 4.44  | .000 | .16     | .12     |
| Koruyucu- İstekçi | .12   | .03  | .15     | 4.13  | .000 | .08     | .11     |
| Otoriter          | -.04  | .04  | -.04    | -.83  | .407 | -.05    | -.02    |
| Gerçekçi          | -.03  | .03  | -.03    | -1.00 | .320 | -.03    | -.03    |
| Araştırmacı       | .02   | .03  | .02     | .69   | .493 | .04     | .02     |
| Sanatçı           | -.10  | .02  | -.13    | -4.44 | .000 | -.01    | -.12    |
| Sosyal            | .06   | .03  | .07     | 1.84  | .066 | .17     | .05     |
| Girişimci         | .13   | .04  | .13     | 3.44  | .001 | .17     | .09     |
| Geleneksel        | .03   | .03  | .03     | .94   | .347 | .11     | .03     |

Not:  $R=.35$ ,  $R^2=.13$ ,  $F_{(14, 1387)}= 14.12$

Tablo 3 incelendiğinde okul türü, cinsiyet, yaş, mesleki olgunluk, demokratik ve koruyucu-istekçi ana baba tutumu ile sanatçı (negatif yönde) ve girişimci mesleki kişilik tipleri birlikte, ergenlerin çalışma anlayışının yordanmasında

anamlı bir şekilde ilişki vermektedir ( $R = .35$ ,  $R^2 = .13$ ,  $p < 0.05$ ). Bu değişkenlerin birlikte, çalışma anlayışı toplam varyansın %13'ünü açıklamaktadır. Standardize edilmiş regresyon katsayısının ( $\beta$ ) büyüklüğüne göre çalışma anlayışı üzerindeki yordayıcı değişkenlerin göreceli önem sırası; koruyucu-istekçi ana baba tutumu, demokratik ana baba tutumu, yaş, girişimci mesleki kişilik tipi, cinsiyet, mesleki olgunluk, okul türüdür. Sanatçı mesleki kişilik tipi ( $\beta = -.13$ ,  $t = -4.44$ ) ile çalışma anlayışı arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır ( $p < 0.05$ ). Genel lise öğrencilerinin Anadolu lisesi öğrencilerine göre ve kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre çalışma anlayışı yaşamı devam ettirme-gücün yordanmasına katkıları daha fazla olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca yaş yükseldikçe çalışma anlayışı yaşamı devam ettirme-güç de yükselmektedir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t testi sonuçları incelendiğinde ise koruyucu-istekçi ana baba tutumu, demokratik ana baba tutumu ve yaşın, çalışma anlayışı yaşamı devam ettirme-gücün önemli yordayıcıları olduğu görülmektedir. Yordayıcı değişkenlerle bağımlı (yordanan) değişken arasındaki ikili ve kısmi korelasyonlar incelendiğinde, en yüksek korelasyonun yaşamı devam ettirme-güç ile sosyal ve girişimci kişilik tipi arasında olduğu görülmektedir (sırasıyla,  $r = .17$ ,  $r = .17$ ). Dolayısıyla yaşamı devam ettirme-güç ile sosyal ve girişimci kişilik tipi arasında pozitif ama çok düşük düzeyde bir ilişkinin olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte diğer değişkenler kontrol edildiğinde yaşamı devam ettirme-güç ile sosyal ve girişimci kişilik tipi arasındaki korelasyonların sırasıyla  $r = .05$  ve  $r = .09$  olarak hesaplandığı ve bu ilişkinin çok düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

### 3. Mesleki Olgunluk, Ana Baba Tutumları, Mesleki Kişilik Tipi, Okul Türü, Sınıf Düzeyi, Yaş ve Cinsiyetin Çalışma Anlayışı Öz Belirlemeyi Yordayıcılığı

Çalışma anlayışı öz belirlemenin, yordayıcı değişkenler olarak belirlenen mesleki olgunluk, ana baba tutumları, mesleki kişilik tipi, okul türü, sınıf düzeyi, yaş ve cinsiyete göre yordanmasına ilişkin standart çoklu regresyon analizi sonuçları Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4. Çalışma Anlayışı Öz Belirlemenin Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

| Değişkenler      | B     | Sh   | $\beta$ | t     | p    | ikili r | kısmi r |
|------------------|-------|------|---------|-------|------|---------|---------|
| Sabit            | 21.61 | 3.96 |         | 5.46  | .000 |         |         |
| Okul Türü        | 1.34  | .64  | .05     | 2.08  | .038 | .03     | .06     |
| Sınıf            | 1.21  | .88  | .05     | 1.38  | .168 | -.06    | .04     |
| Cinsiyet         | 4.23  | .78  | .16     | 5.41  | .000 | .19     | .14     |
| Yaş              | 1.60  | .67  | .08     | 2.40  | .016 | .05     | .06     |
| Mesleki Olgunluk | .22   | .02  | .32     | 12.75 | .000 | .41     | .32     |
| Demokrat         | .25   | .03  | .22     | 7.86  | .000 | .32     | .21     |

|                          |      |     |      |       |      |      |      |
|--------------------------|------|-----|------|-------|------|------|------|
| <b>Koruyucu- İstekçi</b> | .11  | .04 | .09  | 2.75  | .006 | -.02 | .07  |
| <b>Otoriter</b>          | .03  | .07 | .02  | .42   | .675 | -.16 | .01  |
| <b>Gerçekçi</b>          | .06  | .04 | .04  | 1.45  | .149 | .01  | .04  |
| <b>Araştırmacı</b>       | .10  | .04 | .07  | 2.72  | .007 | .17  | .07  |
| <b>Sanatçı</b>           | -.10 | .03 | -.08 | -3.01 | .003 | .07  | -.08 |
| <b>Sosyal</b>            | .12  | .05 | .08  | 2.39  | .017 | .22  | .06  |
| <b>Girişimci</b>         | .10  | .05 | .07  | 1.94  | .053 | .13  | .05  |
| <b>Geleneksel</b>        | -.04 | .05 | -.02 | -.77  | .444 | .04  | -.02 |

Not: R= .51, R<sup>2</sup>= .26, F= 35.08

Tablo 4 incelendiğinde, okul türü, cinsiyet, yaş, mesleki olgunluk, demokratik ve koruyucu-istekçi ana baba tutumu ile araştırmacı, sosyal, sanatçı (negatif yönde) ve girişimci mesleki kişilik tipleri birlikte, ergenlerin çalışma anlayışının yordanmasında anlamlı bir şekilde ilişki vermektedir ( $R = .51$ ,  $R^2 = .26$ ,  $p < 0.05$ ). Bu değişkenlerin birlikte, çalışma anlayışı toplam varyansının %26'sını açıklamaktadır. Standardize edilmiş regresyon katsayısının ( $\beta$ ) büyüklüğüne göre çalışma anlayışı öz belirleme üzerindeki yordayıcı değişkenlerin göreceli önem sırası; mesleki olgunluk, demokratik ana baba tutumu, cinsiyet, koruyucu-istekçi ana baba tutumu, yaş, sosyal mesleki kişilik tipi, araştırmacı mesleki kişilik tipi ve okul türüdür. Sanatçı mesleki kişilik tipi ( $\beta = -.08$ ,  $t = -3.11$ ) ile çalışma anlayışı arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır ( $p < .05$ ). Okul türünün genel lise olması ve cinsiyetin kız olması çalışma anlayışı öz belirlemeyi artırmaktadır. Ayrıca yaş yükseldikçe, çalışma anlayışı öz belirleme de yükselmektedir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t testi sonuçları incelendiğinde ise mesleki olgunluk, demokratik ana baba tutumu ve cinsiyetin önemli yordayıcılar olduğu görülmektedir. Yordayıcı değişkenlerle bağımlı (yordanan) değişken arasındaki ikili ve kısmi korelasyonlar incelendiğinde, en yüksek korelasyonun öz belirleme ile mesleki olgunluk ve demokratik ana baba tutumu arasında olduğu görülmektedir (sırasıyla,  $r = .41$ ,  $r = .32$ ). Dolayısıyla öz belirleme ile mesleki olgunluk arasında pozitif ve orta düzeye yakın bir korelasyon olduğu anlaşılmaktadır. Ancak diğer değişkenler kontrol edildiğinde öz belirleme ile mesleki olgunluk ve demokratik ana baba tutumu arasındaki korelasyonların sırasıyla  $r = .32$  ve  $r = .21$  olarak hesaplandığı görülmektedir.

## TARTIŞMA

Araştırmada, mesleki olgunluğun çalışma anlayışını anlamlı bir şekilde yordadığı ve çalışma anlayışının en güçlü yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Mesleki olgunluk, bir noktada mesleki gelişim görevlerini gerçekleştirme (Greenhaus, 1971) olarak düşünüldüğünde, mesleki olgunluğun çalışma anlayışını anlamlı bir şekilde yordaması, meslek gelişimiyle ilgili gelişim görevlerini gerçekleştiren bireyin çalışmayla ilgili farklı algıları, düşünceleri ve yaşantıları fark ederek çalışmanın önemini kavramaları ve böylece daha isabetli bir meslek seçiminde bulunabileceklerini düşünmeleri olarak değerlendirilebilir. Bir

başka ifadeyle, mesleki olgunluk düzeyine erişmiş bireylerin, çalışmayı çok boyutlu düşünebilecek ve çalışmanın ne anlama geldiğini daha iyi kavrayabilecek olmaları mesleki olgunluk ile çalışma arasındaki ilişkinin nedeni olarak söylenebilir. Bu konuda yapılan çalışmalar incelendiğinde, araştırmada elde sonuçlarla benzer (Greenhaus,1971; Nevill & Super, 1988) ve farklı (Post-Kammer, 1987) sonuçlar bulunmaktadır. Araştırmada elde edilen bulgulardan bir diğeri, demokratik ana baba tutumunun çalışma anlayışını anlamlı şekilde yordamasıdır. Yapılan bazı araştırma sonuçları bu bulguyu destekler niteliktedir (Kohn & Schooler, 1983; Ryu & Mortimer, 1996). Demokratik anne babalar, çocuklarını bağımsız davranma, kendi yeterliklerini kullanma gibi konularda onları cesaretlendirmektedir. Bu durum dikkate alındığında, ebeveynlerin çocuklarını kariyer gelişimi konusunda destekliyor olmaları, çalışma anlayışı üzerinde etkili olduğu ifade edilebilir. Araştırmanın bir diğer bulgusu ise cinsiyetin kız olmasının çalışma anlayışını anlamlı şekilde yordamasıdır. Bir başka ifadeyle kızların çalışma anlayışına katkıları daha fazla olmuştur. Bu bulgu, Post-Kammer'in (1987) 15 çalışma değerinin, mesleki olgunluğu etkileyip etkilemediğinin araştırıldığı çalışmasında elde edilen bulgular ile ve Beutell ve Brenner'in (1986) çalışma değerlerinde cinsiyet farklılıklarını araştırdığı çalışmadaki bulgularla benzerlik göstermektedir. Erkek öğrencilere göre kız öğrencilerin çalışma anlayışlarının yüksek olması, geçmişte kadın çalışana yüklenmiş bir takım toplumsal inançlardan kaynaklanmış olabilir. Geçmişte toplumda var olan tutumlar ve kadınların çalışmasının hoş karşılanmaması, kız öğrencilerin bu yanlış inanışları kırma çabasıyla kaynaklanıyor olabilir. Çalışmanın kendileri için erkeklerden bağımsız olma, kendi kararlarını verebilme, ekonomik özgürlük kazanarak güç elde etme ve kendi bireysel kapasitelerini kullanabilecekleri bir araç olarak algılamaları, erkeklere göre çalışmayı farklı değerlendirmelerine neden olmuş olabilir. Kızlar için çalışma, erkeklere oranla kendilerini kanıtlayacakları ve geçmişte var olan ama kısmen devam eden yanlış inanışları kırma çabası olarak değerlendirilmesi, çalışma anlayışının yordanmasına daha fazla katkı sağlamış olabilir.

Araştırmada elde edilen bulgulardan birisi, koruyucu-istekçi ana baba tutumu ile demokratik ana baba tutumunun çalışma anlayışının önemli yordayıcıları olmasıdır. Bu bulgu, Phillips ve Sandstrom'un (1990) bulgularıyla kısmen benzerlikler göstermektedir. Anne babaların çalışma yoluyla elde ettikleri inançların, çocukların çalışmaya bakış açılarını etkilediği; ebeveynlerden çalışma ile ilgili olumsuz yaşantılar elde eden bireylerin, çalışmayı daha çok para kazanma ve güç elde etme aracı olarak algılamalarına neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, araştırma bulgusunu desteklemekle birlikte, demokratik anne baba tutumuna sahip bireylerin de çalışmayı yaşamı devam ettirme-güç olarak algılamaları ilginçtir. Bu tutuma sahip ergenlerin çalışmayı, yaşamı devam ettirme-güç olarak değerlendirmelerinin nedeni, ülkemiz gerçekleri düşünüldüğünde her ne olursa olsun çalışmanın öncelikle para kazanma ve yaşamı devam ettirme aracı olarak algılanması olabilir. Koruyucu ana baba tutumunun önemli bir yordayıcı olmasının nedeni, anne babanın beklentileriyle karşılaşan bireyin, bu beklentileri karşılarken kendi beklentilerini göz ardı etmesi



olarak düşünülebilir. Yani, çocuklarının üzerine düşen ve kendi beklentilerini karşılamasını isteyen anne babalar, çocuklarının çalışmaya bakış açılarını etkilemekte ve çocukları kendi beklentilerinden çok anne babanın beklentileriyle çalışma anlayışlarını oluşturmaları olabilir. Araştırmada ele edilen bir diğer bulgu, yaşı ergenlerin çalışma anlayışı yaşamı devam ettirme-gücün önemli bir yordayıcısı olmasıdır. Bir başka ifadeyle, yaş yükseldikçe, ergenlerin çalışma anlayışı yaşamı devam ettirme-güce katkısının arttığı sonucu bulunmuştur. Yaşamı devam ettirme-güç boyutunun, ekonomik kazanç ve ayakta kalmayı da içermesi düşünüldüğünde yaş yükseldikçe ergenlerin çalışmayı para, güvenlik ve ayakta kalma aracı olarak görmeleri, katkının fazla olmasının nedeni olarak düşünülebilir. Daha genç ergenlerin çalışmayla ilgili algı, tutum, inanç ve değerlerinin daha yaşlı ergen gruplarına göre olgunlaşmadığı anlamına da gelebilir. Ayrıca, ülkenin ekonomik koşullarını değerlendirme, gücü nasıl elde edeceğine ilişkin bilinç düzeyi, yaşamda zorluklarla nasıl mücadele edeceğini kavrama ve bu mücadelede neyi nasıl kullanacağını fark etme gibi nedenler konusunda daha yaşlı ergenlerin genç ergenlere göre daha fazla olgunlaşmış değerlendirmelere sahip olmaları ve çalışmaya yönelik algılarının artması, yaş arttıkça çalışma anlayışı yaşamı devam ettirme-güce, katkının fazla olmasının nedeni olabilir. Literatürde bu bulguyu destekler araştırma sonuçlarına rastlanmıştır (Pillay, Lewis, Wilss & Lankshear, 2003; Pillay, Lewis, Wilss & Rhodes, 2003).

Araştırmada elde edilen sonuçlara göre mesleki olgunluk, çalışma anlayışı öz belirlemenin en önemli yordayıcısı olarak gözükmektedir. Bir başka ifadeyle araştırma, mesleki olgunluk ile çalışma anlayışı öz belirleme arasında bir ilişki olduğunu ve mesleki olgunluk arttıkça çalışma anlayışı öz belirlemenin de arttığını göstermektedir. Patton ve Creed (2001), çalışmanın önemi üzerine yaptıkları araştırmada, çalışma ile mesleki olgunluk arasındaki etkiyi incelemiş ve çalışmanın öneminin yeterince anlaşılmasının mesleki olgunluğu etkilediğini bulmuşlardır. Benzer şekilde Greenhaus ve Sklarew (1981) ile Sugalski ve Greenhaus'un (1986) yaptıkları araştırmada, çalışmanın bireyleri mesleki araştırmalar yapma konusunda daha fazla güdülediğini bulmuşlardır. Bu bulgular araştırmada elde edilen bulguları desteklemektedir. Mesleki olgunluk, bir noktada kişinin kendi yeteneklerine, ilgilerine ve özelliklerine uygun mesleği seçmesi, özgür davranması ve kendi sorumluluğunu alması gibi davranışları içinde barındırmaktadır. Bu açıdan bakıldığında çalışma anlayışı öz belirleme, benzer anlayışları taşımaktadır. Bu durum mesleki olgunluğun, çalışma anlayışı öz belirlemeye katkısını artırıyor olabilir. Çalışma anlayışı öz belirlemenin önemli yordayıcılarından birisi de, demokratik ana baba tutumudur. Bunun yanında koruyucu-istekçi ana baba tutumu da çalışma anlayışı öz belirlemeyi az da olsa yordamaktadır. Çalışma anlayışı öz belirleme, kişisel gelişim, doyum elde etme, potansiyelini kullanma ve üretken olma gibi bir takım özellikleri içinde barındırmaktadır. Demokratik ana baba tutumuna ve kısmen koruyucu-istekçi ana baba tutumuna sahip anne babanın, çocuklarına yaklaşımında hemen hemen benzer özellikleri dikkate aldıkları göz önüne alındığında elde edilen bulguların anlamlı olduğu söylenebilir. Araştırmada elde edilen bir diğer bulgu, cinsiyetin

kız olması çalışma anlayışı öz belirlemeye daha fazla katkıda bulunmasıdır. Bu bulgu, kısmen Ferrari ve diğerlerinin (2009) elde ettiği bulgularla benzerlikler göstermektedir. Araştırmada, erkeklere göre kızların çalışmayı, psikolojik yararlılıkla yani kişisel özelliklerini kullanma fırsatı vermeyle tanımlamışlardır. Bu bulgu çalışma anlayışı öz belirlemenin kişisel gelişimi de içerdiği dikkate alındığı tutarlı gözükmektedir. Kızların erkeklere göre çalışma anlayışı öz belirlemenin yordanmasına daha fazla katkıda bulunmalarının nedeni ise başka toplumsal olgularda kendilerini yeterince ifade edemeyen kızların, çalışmayı kendilerini ifade etme ve belki de kendilerini kanıtlama fırsatı verdiğini düşüncelerinden kaynaklanıyor olabilir. Özkul'un (2007), kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre çalışmayı bireyi geliştiren ve eğlendiren bir faktör olduğuna daha duyarlı oldukları sonucuna ulaşması bu araştırmada elde edilen bulguyla kısmen örtüşüyor gözükmektedir.

### SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmada çalışma anlayışının yordanmasında, okul türü, cinsiyet, yaş, mesleki olgunluk, demokratik ana baba tutumu, koruyucu-istekçi ana baba tutumu, araştırmacı, sosyal ve girişimci kişilik tipi ile pozitif yönde, sanatçı kişilik tipi ile negatif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Çalışma anlayışı yaşamı devam ettirme-gücün yordanmasında, okul türü, cinsiyet, yaş, mesleki olgunluk, demokratik ana baba tutumu, koruyucu-istekçi ana baba tutumu ve girişimci kişilik tipi ile pozitif yönde, sanatçı kişilik tipi ile negatif yönde ilişkili olduğu sonucu elde edilmiştir. Çalışma anlayışı öz belirlemenin yordanmasında ise okul türü, cinsiyet, yaş, mesleki olgunluk, demokratik ana baba tutumu, koruyucu-istekçi ana baba tutumu ve araştırmacı ve sosyal kişilik tipinin pozitif yönde, sanatçı kişilik tipinin ise negatif yönde ilişkisi olduğu bulunmuştur.

Araştırma kariyer danışması uygulamaları ve değerlendirmeleri için önemli ipuçları vermektedir. Bireyin meslek seçimi ve mesleki kararı, yaşamında vereceği en önemli kararlardan biridir (Yeşilyaprak, 2003). Bu karar sürecinde bireyin çalışmaya yüklediği anlamlar, onun nasıl bir meslek seçeceğini ve nasıl bir mesleki karar vereceğini etkilemektedir. Birey çalışmayı ekonomik doyuma ulaşma, yaşamını devam ettirme, ayakta kalma, sosyal ilişki kurma, kendi yeteneklerini, becerilerini kullanma, yaşamda elde edeceği amaçlara ulaşma gibi ihtiyaçları karşılama aracı olarak algılayabilmektedir. Dolayısıyla birey çalışmayı hangi ihtiyaçlarını karşılama aracı olarak algılıyorsa muhtemelen seçeceği meslek o ihtiyaçları karşılayabileceği çalışma alanını gerekli kılmaktadır. Bu açıdan düşünüldüğünde ergenlerin çalışma anlayışları ile ilişkili boyutlar dikkate alınarak, kariyer planlamasında çalışmanın önemi üzerinde durulup, ergenlerin çalışma anlayışlarının farkına varmaları sağlanarak doğru ve isabetli meslek seçiminde bulunmaları sağlanabilir. Bu durumun sağlanması meslekte mutlu olmalarını kolaylaştıracaktır. Araştırmada otoriter ana baba tutumu ile koruyucu-istekçi ana baba tutumunun çalışma anlayışıyla ilişkili olduğu bulunmuştur. Buradan hareketle ebeveynlerin çalışma ile ilgili algı, düşünce, tutum ve değerleri hakkında doğrudan ya da dolaylı olarak çocuklarıyla

konuşmaları onların çalışma anlayışlarını etkilediği söylenebilir. Bu nedenle ebeveynlerin ister farkında olsunlar ister olmasınlar, çocuklarına yönelik çalışma ile ilgili olumsuz yüklemelerden kaçınmaları gerekmektedir. Bu durum ergenlerin daha doğru ve isabetli meslek seçmelerine yardım edecektir.

Bir diğer önemli nokta, çalışmanın doğasında var olan değişikliklere karşı psikolojik danışmanların duyarlı davranmaları ve gerek psikolojik danışma ilişkisinin başlangıç evrelerinde gerekse mesleki rehberlik uygulamalarında danışanların çalışmayla ilgili görüşlerini keşfetmeleridir. Mesleki rehberlik uygulamalarında, bireylerin çalışmayı nasıl anladığı anlaşılabilirse, bireyin bu anlayışa yakın mesleği seçmesine yardım etmek, bireyin daha mutlu olmasını sağlayabilecektir.

Bu çalışma, genel lise ve Anadolu liselerinde öğrenim gören 10. ve 11. sınıf öğrencileri ile sınırlıdır. Bu nedenle farklı okul türü ve sınıf düzeyi seçilerek araştırma yapmak yararlı olabilir. Ayrıca bu çalışmada kullanılan ÇAE, ilk kez bir çalışmada kullanıldığından aracın başka çalışmalarda kullanılarak test edilmesi yararlı olabilir.

### YAZAR NOTLARI

1. Bu çalışma, Doç. Dr. Galip Yüksel'in yöneticiliğinde Gazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenmiştir (Proje Kod: 04-2007-06).
2. Bu çalışma, Doç. Dr. Galip Yüksel'in danışmanlığında Kemal Öztemel'in "Ergenlerin Çalışma Anlayışının İncelenmesi" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

### KAYNAKLAR

- Axelrod, S.D. (1999). *Work and the evolving self: Theoretical and clinical considerations*. Hillsdale, NJ: The Analytic Press.
- Balkıs, M. (2004). An adaptation study of the self-directed search in Turkish culture. *Eurasian Journal of Educational Research (Eğitim Araştırmaları Dergisi)*, 17, 54-63.
- Beutell, N. J. & Brenner, O. C. (1986). Sex differences in work values. *Journal of Vocational Behavior*, 28(1), 29-41.
- Blustein, D. L. (2006). *The psychology of working. A new perspective for career development, counseling and public policy*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Inc.
- Braude, L. (1983). *Work and worker: A sociological analysis*. Malabar, Fla: R.E. Krieger Pub. Co.
- Chaves, A. P. , Diemer, M. A., Blustein, D. L., Gallagher, L. A., DeVoy, J. E., Casares, M. T. & Perry, J. C. (2004). Conceptions of work: The view from urban youth. *Journal of Counseling Psychology*, 51(3), 275-286.
- Cinamon, R. G., & Gifsh, L. (2004). Conceptions of work among adolescents and young adults with mental retardation. *Career Development Quarterly*, 52(3), 212-224

- Duffy, R. D., Borges, N. J. & Hartung, P. J.. (2009). Personality, vocational interests, and work values of medical students. *Journal of Career Assessment*, 17(2), 189-200.
- Edgell, S. (2006). *The Sociology of work: Continuity and change in paid and unpaid work*. London; Thousand Oaks, California: Sage Publications
- Ferrari, L., Nota, L. & Soresi, S. (2008). Conceptions of work in Italian adults with intellectual disability. *Journal of Career Development*, 34(4), 438-464
- Ferrari, L., Nota, L., Soresi, S., Blustein, D. L., Murphy, K. A. & Kenna, A. C. (2009). Constructions of work among adolescents in transition. *Journal of Career Assessment*, 17(1), 99 - 115.
- Fischer, W. (2001). Poverty in history. In *International encyclopedia of the social & behavioral sciences* (pp. 11907-11911). Amsterdam, Netherlands: Elsevier.
- Gini, A. & Sullivan, T. J. (1989). (Eds). *It Comes with the territory: An inquiry concerning work and the person*. New York: Random House
- Greenhaus, Jeffrey H. (1971). Self-esteem as an influence on occupational choice and occupational satisfaction. *Journal of Vocational Behavior*, 1(1), 75-83.
- Greenhaus, J. H. & Sklarew, N. D. (1981). Some sources and consequences of career exploration. *Journal of Vocational Behavior*, 18 (1), 1-12.
- Grint, K. (2005). *The sociology of work*. Malden, MA: Polity Pres.
- Guerra, A. L. & Braungart-Rieker, J. M. (1999). Predicting career indecision in college students: The roles of identity formation and parental relationship factors. *Career Development Quarterly*, 47, (3), 255-266.
- Heilbroner, R. & Singer, A. (1984). *The economic transformation of America: 1600 to present*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- Holland, J. L. (1994). *The self-directed search*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Johnson, M. K. & Mortimer, J. T. (2002). Career choice and development from a sociological perspective. In D. Brown & Associates, (Editors), *Career choice and development*. (p. 37-81). San Francisco: Jossey Bass..
- Ketterson, T. U. & Blustein, D. L.. (1997). Attachment relationships and the career exploration process. *Career Development Quarterly*, 46(2), 167-178.
- Kohn, M. L. & Schooler, C. (1983). *Work and personality: An inquiry into the impact of social stratification*. Norwood, N.J.: Ablex Publishing Corporation.
- Kuzgun, Y. (1972). 'Ana baba tutumlarının kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi', Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kuzgun, Y. ve Bacanlı, F. (2005). Lise öğrencileri için mesleki olgunluk ölçeği el kitabı. Y. Kuzgun ve F. Bacanlı (Ed.) *Rehberlik ve psikolojik danışmada kullanılan ölçme araçları ve programlar dizisi: 3*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kuzgun, Y. ve Eldeleklioğlu, J.. (2005). Ana baba tutumları ölçeği (ergenler ve yetişkinler için). Y. Kuzgun ve F. Bacanlı (Ed.) *Rehberlik ve psikolojik danışmada kullanılan ölçme araçları ve programlar dizisi: 1, PDR'de kullanılan ölçekler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Levine, K. J. & Hoffner, C. A. (2006). Adolescents' conceptions of work: What is learned from different sources during anticipatory socialization?. *Journal of Adolescent Research*. 21(6), 647-669.
- Mau, W. C., Domnick, M. & Ellsworth, R. (1995). Characteristics of female students who aspire to science and engineering or homemaking occupations. *Career Development Quarterly*, 43(4), 323-337
- Naidoo, A. V. (1993). 'Factors affecting the career maturity of African American university students: A causal model' Ph.D Thesis, Ball State University, Muncie, Indiana.

- Neff, W.S. (1985). *Work and human behavior*. (3rd ed.). New York: Aldine Publishing Company.
- Nevill, D. D. & Super, D. E. (1988). Career maturity and commitment to work in university students. *Journal of Vocational Behavior*, 32(2), 139-151.
- O'Brien, G. E. (1986). *Psychology of work and unemployment*. New York: Wiley.
- Özkul, A. S. (2007). 'Yasam ve çalışma değerlerini etkileyen faktörler: SDÜ öğrencileri üzerine bir araştırma' Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Öztemel, K. (2009). 'Ergenlerin çalışma anlayışının incelenmesi.', Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Patton, W. & Creed, P. A. (2001). Developmental issues in career maturity and career decision status. *Career Development Quarterly*, 49(4), 336-351.
- Phillips, S. & Sandstrom, K. L. (1990). Parental attitudes toward youth work. *Youth & Society*, 22(2), 160-183.
- Pillay, H., Lewis, G. B., Wilss, L. & Lankshear, C. (2003). Conceptions of work and learning at work: Impressions from older workers. *Studies in Continuing Education*, 25(1), 97-111.
- Pillay, H., Lewis, G. B., Wilss, L. & Rhodes, S. (2003). Older and younger workers' conceptions of work and learning at work: A challenge to emerging work practices. *Journal of Education and Work*, 16(4), 427-444.
- Post-Kammer, P. (1987). Intrinsic and extrinsic work values and career maturity of 9<sup>th</sup>- and 11<sup>th</sup>- grade boys and girls. *Journal of Counseling and Development*, 65(8), 420-423.
- Richardson, M. S. (1993). Work in people's lives: A location for counseling psychologists. *Journal of Counseling Psychology*, 40(4), 425-433.
- Rojewski, J.W. & Yang, R. (1997). Longitudinal analysis of select influences on adolescents' occupational aspirations. *Journal of Vocational Behavior*, 51(3), 375-410.
- Rottinghaus, P. J. & Zytowski, D. G. (2006). Commonalities among adolescents' work values and interests. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 38, 211-221.
- Ryu, S. & Mortimer, J. T. (1996). The "occupational linkage hypothesis" applied to occupational value formation in adolescence. In J. T. Mortimer and M. D. Finch (Eds.), *Adolescents, work, and family: An intergenerational developmental analysis* (p. 167-190). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Schmitt-Rodermund, E. & Vondracek, F. W. (1999). Breadth of interests, exploration, and identity development in adolescence. *Journal of Vocational Behavior*, 55(3), 298-317.
- Shertzer, Bruce. (1981). *Fundamentals of guidance*. Boston: Houghton Mifflin
- Sugalski, T. D., & Greenhaus, J. H. (1986). Career exploration and goal setting among managerial employees. *Journal of Vocational Behavior*, 29(1) 102-114.
- Super, D. E. (1953). A theory of vocational development. *American Psychologist*, 8, 185-190.
- Super, D. E. (1976). *Career education and the meaning of work*. Washington: U.S. Dept. of Health, Education, and Welfare, Office of Education.
- Yeşilyaprak, B. (2003). *Eğitimde rehberlik hizmetleri: Gelişimsel yaklaşım*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

## SUMMARY

The concept of work has been understood by people differently throughout the history of humanity, recently it has begun to be an important research area in terms of an individual's career choice and in their subsequent career development (Blustein, 2006; Richardson, 1993). While career choice is crucial in satisfying the physiological, psychological and sociological needs of the individual, it is also important for society in terms of planning the qualified work force. An individual's career choice is a decision made on the interaction of many factors (interest, capability, value, economic conditions and educational opportunities) from childhood. This decision is not a spur of the moment, but appears as a result of the decision the individual has made throughout his or her life. Therefore, factors influencing the career development of the individual have the characteristics of being the determinant in the career choice. In addition to these factors, another factor influencing the career development of the individual is their conception of work (Blustein, 2006; Chaves, Diemer, Blustein, Gallagher, DeVoy, Casares and Perry, 2004). In other words, what the individual understands what work is and how he or she internalizes and perceives work can be regarded as a crucial part of career development. For this reason, this research discusses certain variables which can relate to adolescents' conception of work. Within this scope, relationships between adolescents' conception of work and their career maturity, vocational personality types and parental attitudes, school type, class level, gender and age were examined. The purpose of the research is to determine whether or not the school type, class level, gender, age, career maturity, parental attitudes and vocational personality type of the adolescents predict the conception of work.

This is a relational research project conducted with the aim of examining whether or not adolescents' conception of work can be predicted by the variables of school type, class level, gender, age, career maturity, parental attitudes and vocational personality types. The research was conducted with a total of 1402 students (804 female, 598 male). An Inventory of Conception of Work (Öztemel, 2009) was used to determine the adolescents' conception of work; a Career Maturity Scale (Kuzgun and Bacanlı, 2005) was used to determine the career maturity; a Parental Attitude Scale (Kuzgun and Eldeleklioglu, 2005) was used to determine the adolescents' parental attitudes; and Self-Directed Search Scale (Balkis, 2004) was used to determine the vocational personality types of the adolescents. The research data were analyzed by means of a SPSS 15.0. The data obtained in the research were analyzed using standard regression analysis.

The research findings indicate that school type, gender, age, career maturity, democratic and protective-demanding parental attitude together with searching, social, artistic (in a negative direction) and enterprising vocational personality types can significantly predict adolescents' conception of work. It was found that these variables explain 23% of the total variance of the conception of work. In addition, the most important predictors of the conception of work were found to

be career maturity, democratic parental attitude and gender. It was concluded that in the prediction of the conception of work survival-power, school type, gender, age, career maturity, democratic parental attitude, protective-demanding parental attitude and enterprising personality type have a positive impact while the artistic personality type has a negative impact. It was found that these variables explain 13% of the survival-power variance. In the prediction of the conception of work self-determination, school type, gender, age, career maturity, democratic parental attitude, protective-demanding parental attitude and searching and social personality type were found to have positive influence while the artistic personality type was found to have a negative influence. It was found that these variables explain 26% of the self-determination variance. It was concluded in the research that all general high school students and females made a greater contribution to the prediction of conception of work, the conception of work survival-power and the conception of work self-determination compared to Anatolian high school students and males respectively. Moreover, it was found that the contribution to the conception of work, the conception of work survival-power and the conception of work self-determination increases as age increases.

The present research gives important information for the career counseling practice and evaluation. An individual's career decision is one of the most important decisions he or she will make in his or her life (Yesilyaprak, 2003). The different meanings that an individual attributes to the work in this decision-making process have an impact on which career he or she will choose. The individual could perceive work as an instrument for meeting the needs such as achieving economic satisfaction, continuing his or her life, surviving, establishing social relationships, using his or her own skills and capabilities, and achieving his or her targets in the life. Accordingly, the career the individual will choose presumably requires the work area in which he or she can meet the needs that he or she perceives work as an instrument to meet. It was found in the research that career maturity predicts the conception of work, the conception of work survival-power and the conception of work self-determination considerably. This finding can be interpreted as individuals reaching career maturity can think of work multi-dimensionally. In other words, the fact that individuals reaching career maturity can think of work multi-dimensionally and have a better comprehension of what work means can be regarded as the reason for the relationship between career maturity and attitude to work. It was found in the research that an authoritative parental attitude and a protective-demanding parental attitude are related to the conception of work. From this point of view, parents talking with their children directly or indirectly about their perceptions, opinions, attitudes and values about the work has an impact on children's conception of work. For that reason, whether or not the parents are aware of the situation, they must avoid negative impositions regarding work in front of their children. This can help adolescents to choose more appropriate careers.